

Koulutusohjelma:

Sosiaaliala

Suuntautumisvaihtoehto:

Sosionomi (AMK)

Työn nimi:

Vapautuvan vangin tarina. Digitarina-menetelmä asiakkaan voimaantumisessa Kriminaalihuoltotyössä.

Työn laji:

Opinnäytetyö

Aika:

Kevät 2010

Tiivistelmä:

Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on käyttää digitarinaa asiakkaan voimaantumisessa osana ehdonalaisten vapauden valvontatyötä. Tavoitteena on päästä asiakkaan kanssa dialogiseen ja vastavuoroiseen suhteeseen, jossa voimaantuminen on mahdollista. Digitarinan tekemisprosessiin kuuluivat aiheen ideointi ja käsittely, digitarinan konkreettinen tekeminen sekä valmiin tuotoksen katsominen, käsittely ja siitä keskusteleminen. Digitarinan tekemisprosessi sekä asiakkaan ja ohjaajan dialoginen suhde koettiin tärkeämmäksi tavoitteeksi itse lopputuotosta eli valmista digitarinaa. Tavoitteeni oli oppia uusi menetelmä, jota voin tulevaisuudessa käyttää omassa työssäni.

Digitarina on yksi Medios-hankkeen osaprojekteista. Medios on sosiaalisen median menetelmien ja työkalujen kehittämishanke, ja sen yhtenä toteuttajana toimii Metropolia Ammattikorkeakoulu. Digitarina-menetelmän käyttö asiakastyössä vaatii ohjaajalta osaamista. Koulutusta digitarinan käyttämiseen on mahdollista saada Mediokselta. Tekninen osaaminen on tärkeää, mutta myös sosiaalipedagogiset ulottuvuudet, kuten dialogisuus sekä voimaantuminen kannattaa tiedostaa digitarinaa tehtäessä.

Asiakkaan antama palaute digitarinaprojektista oli pääosin myönteistä. Asiakas oli tyytyväinen valmiiseen digitarinaan ja hän koki projektin hyödyllisenä ja voimauttavana. Digitarinasta tehtiin kaksi versiota, alkuperäinen versio jäi asiakkaalle ja näytettiin opinnäytetyöseminaarissa. Lisäksi teimme myös internetversion, jossa lukijana oli ulkopuolinen henkilö. Tämä versio laitettiin Medioksen internetsivuille.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kokeilla digitarina-menetelmää yksittäisen asiakkaan kanssa ja tehdä menetelmää tunnetuksi Kriminaalihuoltolaitoksessa. Digitarina-menetelmä herätti kiinnostusta Kriminaalihuoltolaitoksen henkilökunnan keskuudessa ja sitä voisi käyttää asiakastyössä, mikäli henkilökunnalla on riittävä osaaminen. Digitarinaa voi hyödyntää sosiaalialalla asiakkaan voimaantumisessa, itsetuntemuksen lisäämisessä sekä aktivoimisessa itse tekemiseen. Kriminaalihuoltotyössä digitarinaa voisi soveltaa muun muassa rikoksen käsittelyssä, uusintarikollisuuteen vaikuttamisessa tai elämänhallinnan parantamisessa.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS	2
2.1	Tutkimustehtävä	2
2.2	Toiminnallinen opinnäytetyö	2
3	DIGITARINA	3
3.1	Medios – osallistuvan median menetelmien ja työkalujen kehittämishanke	3
3.2	Digitarina menetelmänä sosiaalialalla	3
3.3	Digitarinan tekemisen vaiheet	4
4	OPINNÄYTETYÖN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	4
4.1	Dialogisuus	4
4.2	Voimaantumisteoria	5
5	KRIMINAALIHUOLTOLAITOS	7
5.1	Tietoa Kriminaalihuoltolaitoksesta ja yhdyskuntaseuraamuksista	7
5.2	Ehdonalaisesti vapautuneiden valvonta	8
6	DIGITARINAN TOTEUTUS	9
6.1	Ajankäyttö	9
6.2	Digitarina-työpaja	9
6.3	Tutustuminen asiakkaaseen	10
6.4	Miellekartan käyttö digitarinan suunnitteluvaiheessa	10
6.5	Käsikirjoituksen työstäminen	12
6.6	Internet-versio	12
6.7	Digitarinan kuvitus	13
6.8	Äänitys ja musiikin valitseminen	13
6.9	Editointi ja tekninen toteutus	14
6.10	Valmiin digitarinan katsominen yhdessä	14
6.11	Digitarinan tallentaminen	15
6.12	Digitarinan esittely Kriminaalihuoltolaitoksen henkilökunnalle ja henkilökunnan palaute	15
6.13	Sopimukset, luvat sekä kustannukset	16
7	ARVIOINTIA	17
7.1	Dialogisen suhteen toteutuminen	17
7.2	Voimaantumisen toteutuminen	19

7.2.1	Voimaantuminen henkilökohtaisena prosessina	20
7.2.2	Voimaantuminen lähtee ihmisestä itsestään	20
7.2.3	Voimaantuminen vaikuttaa sitoutumiseen	21
7.2.4	Voimaantuminen on yhteydessä hyvinvointiin	21
7.2.5	Voimaantuneisuus ei ole pysyvää	22
7.3	Asiakkaan palaute	22
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	24
9	OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	25
10	POHDINTA	26
	LÄHTEET	30
	LIITTEET 1 - 5	

1 JOHDANTO

Itseilmaisuus sekä perinteisessä että sähköisessä muodossaan on internetin myötä lisääntynyt parin viimeisen vuosikymmenen aikana voimakkaasti. Ihmisellä on mahdollisuus julkaista halutessaan koko elämänsä vaiheet muun muassa blogeissa, keskustelupalstoilla sekä erilaisten verkossa olevien sosiaalisten yhteisöjen profiileissa. Digitalina on itseilmaisun sekä sosiaalisen ja osallistavan median muoto. Kiinnostuin opinnäytetyön aiheesta Metropolian hankeinfossa, jossa esiteltiin Medios-hanketta ja sen osaprojektia digitalinaa. Tein opinnäytetyöni kolmanteen harjoittelupaikkaani, Kriminaalihuoltolaitoksen erääseen pääkaupunkiseudun aluetoimistoon syksyllä 2009.

Opinnäytetyön tarkoituksena on käyttää digitalinaa asiakkaan voimaantumisen osana ehdonalaisten vapauden valvontatyötä. Tavoitteena on päästä asiakkaan kanssa dialogiseen ja vastavuoroiseen suhteeseen, jossa voimaantuminen on mahdollista. Opinnäytetyön yhtenä päämääränä on herättää keskustelua ja pohdintaa Kriminaalihuoltolaitoksen henkilökunnan keskuudessa siitä, voidaanko digitalina-menetelmää käyttää tai soveltaa osana yhdyskuntaseuraamustyötä.

Digitalina on digitaaliseen muotoon tehty tarina: parin minuutin mittainen video, joka tehdään itse. Alun perin digitalinaa on käytetty omien tarinoiden ja muistojen kertomiseen, mutta sitä voidaan hyödyntää menetelmänä sosiaalisessa osallistumisessa tai yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa. (Heinonen 2010.) Sosiaalialalla digitalina-menetelmää voidaan soveltaa muun muassa asiakkaan voimaantumisen osana. (Heinonen 2009.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tuotetaan jokin toiminnallinen kokonaisuus ja tehdään siitä raportti (Vilka – Airaksinen 2005: 5). Käytän digitalinaa välineenä asiakkaan voimaantumisen osana. Digitalinan aihe lähtee asiakkaan tarpeista ja tavoitteista.

Käytän opinnäytetyön raportissani termejä asiakas ja ohjaaja. Asiakkaana tarkoitan sitä henkilöä, jonka kanssa teen digitalinaprojektia. Ohjaajalla tarkoitan yleisesti henkilöä, joka ohjaa digitalinan tekemistä. Itsestäni puhun minämuodossa.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS

2.1 Tutkimustehtävä

Opinnäytetyön tarkoituksena on käyttää digitarinaa asiakkaan voimaantumisessa osana ehdonalaisen vapauden valvontatyötä. Tavoitteena on päästä asiakkaan kanssa dialogiseen ja vastavuoroiseen suhteeseen, jossa voimaantuminen on mahdollista.

Opinnäytetyön yhtenä päämääränä on herättää keskustelua ja pohdintaa Kriminaalihuoltolaitoksen henkilökunnan keskuudessa siitä, voidaanko digitarina-menetelmää käyttää tai soveltaa osana yhdyskuntaseuraamustyötä. Tavoitteenani on myös opetella uusi menetelmä, jota voin käyttää tulevaisuudessa asiakastyössäni.

2.2 Toiminnallinen opinnäytetyö

Opinnäytetyöni koostuu toiminnallisesta osuudesta ja raportista (Vilka – Airaksinen 2003:5). Toiminnallinen osuus toteutettiin syksyn 2009 aikana ja raportin kirjoittaminen pääosin kevään 2010 aikana. Vilkan ja Airaksisen mukaan toiminnallinen opinnäytetyö voidaan toteuttaa projektityönä. Projektin suunnittelu, organisointi, toteutus ja arviointi ovat tärkeitä vaiheita, jotta projektityö onnistuisi mahdollisimman hyvin. Vilka ja Airaksinen suosittelevat, että jo opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa mukana olisivat opiskelijan lisäksi ohjaava opettaja sekä työelämän edustaja. (Vilka – Airaksinen 2003: 47–49.) Otin yhteyttä opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa Kriminaalihuoltolaitokseen ja selvitin, olisiko mahdollista saada asiakasta digitarinan tekemiseen.

Opinnäytetyön loppuraporttiin kirjataan muun muassa työskentelyvaiheet ja projektin arviointi (Vilka – Airaksinen 2003: 49). Pyrin tarkkaan raportointiin työskentelyn aikana. Pidin opinnäytetyöpäiväkirjaa, johon kirjasin havaintojani, mietteitäni ja asiakkaan kertomia ajatuksia tapaamisten jälkeen. Koin opinnäytetyöpäiväkirjan tarpeelliseksi loppuraportin kirjoittamisvaiheessa. Toiminnallisessa opinnäytetyössä toteutettiin monia eri vaiheita, joita olivat digitarina-työpajaan osallistuminen, digitarinan tekeminen asiakkaan kanssa sekä raportin kirjoittaminen.

3 DIGITARINA

3.1 Medios – osallistuvan median menetelmien ja työkalujen kehittämishanke

Medios on sosiaalisen median menetelmien ja työkalujen kehittämishanke, jonka päätoteuttajana toimii Metropolia Ammattikorkeakoulu. Projekti on alkanut vuoden 2008 lopussa ja päättyy vuonna 2011. Projekti on Etelä-Suomen Lääninhallituksen Uudenmaan ELY-keskuksen ja Euroopan sosiaalirahaston osarahoittama. Digitarina on yksi hankkeen osaprojekteista ja sen tarkoituksena on kehittää digitaalisen tarinankerronnan menetelmää. (Heinonen 2010.)

3.2 Digitarina menetelmänä sosiaalialalla

Digitarinan tarkoituksena on olla helposti omaksuttava itseilmaisun muoto. Kuka tahansa voi tehdä itselleen tärkeästä aiheesta digitaalisen tarinan (Heinonen 2010). Suuria resursseja digitarinan tekemiseen ei tarvita, ohjaajan oma osaaminen ja tarvittavat välineet, vähimmillään kannettava tietokone ja digikamera tai skanneri riittävät (Heinonen 2009).

Digitarinan tekemisen avulla asiakas voi saada itselleen arvokkaita kokemuksia, voimaantumaa, tutustua itseensä ja omiin vahvuuksiinsa tai käsitellä hankalia asioita elämässään. Digitarina itsessään ei välttämättä ole terapeutin tai voimauttava, vaan prosessi digitarinan tekemisessä sekä asiakkaan ja ohjaajan vastavuoroinen, dialoginen suhde on yhtä tärkeä kuin lopputuotos, digitarina. Heinosen mukaan jo se, että syrjäytymisvaarassa oleva nuori saa jonkin asian tehtyä valmiiksi kokonaisuudeksi, voi kokemuksena olla vahvistava ja voimauttava. Jos digitarinan tekijä on työtön, hän voi tehdä digitarinan avulla itsestään audio-visuaalisen ansioluettelon tai portfolion. Tärkeää on ottaa huomioon se, että ammattilainen on koko ajan mukana prosessissa, eikä jätä asiakasta tekemään tarinaa yksin. Ammattilainen on vastuussa siitä, millainen prosessista muodostuu, mitä siinä opitaan ja mitä tuotetaan. (Heinonen 2009.)

Tarkoitan opinnäytetyössäni digitarina-menetelmällä sitä prosessia, joka syntyy, kun asiakas tekee ammattilaisen ohjauksessa digitarinaa. Ohjaajan ja asiakkaan välinen dialoginen suhde sekä digitarinan tekemisprosessi mahdollistaa voimaantumisen. Digitarinaa testataan ja integroidaan kulttuuri-, sivistys ja hyvinvointialueille Medios-projektin aikana (Heinonen 2010). Käytän digitarinaa opinnäytetyössäni sosiaalipedagogisin tavoittein. Digitarina on menetelmä, jota voi soveltaa usealla eri tavalla eri asiakasryhmien kanssa (Heinonen 2009).

3.3 Digitarinan tekemisen vaiheet

Digitarinan vaiheet voi pelkistetysti tiivistää seuraavasti. Tarina ideoidaan ja suunnitellaan, sitten se kirjoitetaan puhtaaksi. Valmis tarina, käsikirjoitus, luetaan nauhalle. Kuvituskuviksi hankitaan valokuvia, piirustuksia tai videota tai animaatiota. Editoimalla yhdistetään tarina ja kuvat sekä mahdollinen musiikki. Valmis työ siirretään muistitikulle, CD:lle tai DVD:lle ja katsotaan työ. (Heinonen 2009.) Konkreettiset ohjeet digitarinan tekemiseen löytyvät Medioksen internetsivuilta. (Hemmi – Kaheinen – Lampi – Shilongo - Heinonen 2009: 2.)

4 OPINNÄYTETYÖN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

4.1 Dialogisuus

Kaarina Mönkkösen mukaan dialogisuus on asiantuntijakeskeisen ja asiakaskeisken vuorovaikutuksen lisäksi kolmas tapa hahmottaa asiakassuhdetta ja työntekijän roolia siinä. Dialogisuudella tarkoitetaan sitä, että asiakassuhteessa pyritään yhteiseen ymmärtämiseen ja sellaiseen vuorovaikutukseen, joka vie yhteistä ymmärtämistä kohti. On tärkeä kokea asiakassuhde molemminpuolisena ymmärryksen rakentamisena, jossa mennään molempien, sekä työntekijän että asiakkaan ehdoilla. Vastavuoroisuus, jossa jokainen osapuoli voi vaikuttaa yhteisiin asioihin, on tärkeä elementti dialogisuudessa. (Mönkkönen 2007: 86–87.)

Mönkkösen mukaan asiakastyössä on mahdollista pyrkiä sellaiseen dialogiseen suhteeseen, jossa voidaan yhdessä tunnustella ja kokeilla ideoita siitä, mihin suuntaan asiakkaan kanssa kannattaa edetä (Mönkkönen 2007:11). Erityisesti tämä asia vaikutti omaan toimintaan asiakkaan kanssa. Pohdin paljon sitä, voiko ohjaaja ideoida liikaa, niin, että asiakas jää ulkopuolelle. Pidin tärkeänä asiakkaan omaa osallistumista ja aktiivisuutta ja pyrin toimimaan niin, että asiakas voisi olla mahdollisimman aktiivisessa roolissa digitarinan tekemisen aikana.

Mönkkönen mielestä ratkaisevaa on se, kuinka asiakasta lähestytään. Hän puhuu asiantuntijakeskeisestä, asiakaskeiskestä ja dialogisesta vuorovaikutuksesta. Pyrin dialogiseen vuorovaikutukseen digitarina-asiakkaani kanssa. Tärkeää dialogisen asiakastyön kehittämisessä on se, että hahmottaa vuorovaikutuksen sosiaalisesti kokonaisuudeksi, ei pelkästään erilaisten

yksilöiden törmäykseksi. Dialogisuutta voi harjoitella, mutta sen onnistumisesta ei koskaan voi olla täysin varma. Työntekijä joutuu väistämättä kohtaamaan oman rajallisuutensa ja ristiriitaisuutensa, vaikka hän kuinka haluaisi kohdata toisen ihmisen esittämän näkökulman avoimesti. (Mönkkönen 2007: 97–100.) Opinnäytetyöprojektini oli hyvä tilaisuus oppia dialogisen suhteen kehittämistä. Uskon, että mitä enemmän pyrin dialogisuuteen kaikessa asiakastyössä, sitä paremmin voin siinä kehittyä. Mielestäni tärkeintä dialogisuuteen pyrkimisessä on dialogisen suhteen ja siihen kuuluvien elementtien tiedostaminen ja niiden käyttäminen.

4.2 Voimaantumisteoria

Juha Siitonen käsittelee tutkimuksessaan Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua luokanopettajaksi opiskelevien ammatillista kasvua ja voimaantumista. Tutkimuksen päätavoitteena oli rakentaa yleinen formaali teoria ihmisen voimaantumisesta. Päätuloksena tutkimuksessa oli, että voimaantuminen lähtee aina ihmisestä itsestään, voimaa ei voi antaa toiselle. Olennaista voimaantumisessa on ihmisen oma sisäinen voimantunne. (Siitonen 1999: 14.)

Tutkin opinnäytetyössäni ehdonalaisen vapauden valvontaan määrätyn henkilön voimaantumista digitarina-menetelmän avulla. Digitarinaa tehdessä itse tekemisprosessi on tärkeä, mutta myös valmiiksi saatu digitarina ja sen katsominen voi olla voimauttavaa jo sellaisenaan. Asiakkaalla oli mahdollisuus tekemisen aikana käsitellä joitain hänelle tärkeitä asioita digitarinan tekemisen aikana. Siitosen mukaan voimaantumisteoria koostuu viidestä premissistä, jotka yhdessä muodostavat teorian ihmisen voimaantumisesta (Siitonen 1999: 161).

Ensimmäinen premissi: Voimaantuminen on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi, voimaa ei voi antaa toiselle. Voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi. Sitä ei voi toinen ihminen tuottaa. Toinen ihminen, tässä tapauksessa ohjaaja, voi kuitenkin vaikuttaa asiakkaan ympäristöön ja tällä tavoin edistää ja mahdollistaa voimaantumista. Voimaantuminen tapahtuu luontevimmin ympäristössä, jossa ihminen kokee itsensä hyväksytyksi ja tasa-arvoiseksi sekä ilmapiirin turvalliseksi. (Siitonen 1999: 161–162.)

Ohjaajana on tärkeää tiedostaa voimaantumiseen liittyvät lainalaisuudet. Toisaalta on helpottavaa tietää, että voimaantuminen asiakkaan oma prosessi, eikä ohjaaja voi antaa tai tuottaa voimaa toiselle (Siitonen 1999: 161). Ohjaaja voi vaikuttaa hyväksytyyn ja tasa-arvoiseen ilmapiiriin luomiseen esimerkiksi pyrkimällä dialogiseen suhteeseen asiakkaan kanssa. Ohjaaja ei kuitenkaan voi olla varma siitä, että kun toimin näin, niin asiakkaan on tunnettava itsensä hyväksytyksi ja tasa-arvoiseksi. Toimintaympäristön olosuhteet ovat merkityksellisiä ja tästä syystä

voimaantuminen voi olla todennäköisempää ympäristössä, jonka olosuhteet ovat voimaantumista edistäviä (Siitonen 1999: 14). Vaikka voimaantuminen onkin henkilökohtainen prosessi, siihen vaikuttavat olosuhteet, toiset ihmiset sekä sosiaaliset rakenteet (Siitonen 1999: 118).

Toinen premissi: Voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi, jota jäsentää päämäärät, kykyuskomukset, kontekstiuskomukset, emootiot sekä näiden sisäiset suhteet. Tavoitteiden ja päämäärien asettaminen projektin alussa on tärkeää. Voimaantumiseen liittyvät myös kyky- ja kontekstiuskomukset, jotka ilmentävät sitä tunnetta tai kokemusta, joka henkilöllä on hänen henkilökohtaisista kyvyistään ja ympäristöstään. Kykyuskomuksiin kuuluvat minäkuva, itsetunto ja identiteetti, kuten myös itseluottamus ja itsearvostus, tehokkuususkomukset ja itsesäätely sekä vastuu. Kontekstiuskomuksiin kuuluvat muun muassa hyväksyntä, arvostus, luottamus ja kunnioitus. Samoin niihin liittyvät ilmapiiri, turvallisuus, avoimuus, ennakkoluulottomuus, rohkaiseminen ja tukeminen. Toiminnan vapaus sekä autenttisuus, yhteistoiminta, kollegiaalisuus ja tasa-arvoisuus ovat myös kontekstiuskomuksia (Siitonen 1999: 161, 130, 145.)

Kolmas premissi: Voimaantuminen vaikuttaa katalyytin tavoin sitoutumisprosessiin: vahva katalyytti johtaa vahvaan sitoutumiseen ja heikko katalyytti johtaa heikkoon sitoutumiseen. Ihmisen sisäinen voimantunne vaikuttaa sitoutumiseen. (Siitonen 1999: 162, 158.) Käytettäessä digitarinaa voimaantumisen välineenä on mahdollisuus vaikuttaa asiakkaan motivointiin ja sitoutumiseen ja tämän myötä voimaantumiseen. Asiakkaan motivoiminen ja sitouttaminen voi olla myös haasteellista. On tärkeää pohtia ennen projektin aloittamista keinoja, joilla voi motivoida asiakasta. Pidä vapaaehtoisuutta tärkeimpänä asiana digitarinan tekemisessä.

Neljäs premissi: Voimaantuminen on yhteydessä ihmisen hyvinvointiin. Hyvinvointiin liittyvät olennaisesti voimaantumisen osaprosessit, kuten kyky- ja kontekstiuskomukset, muun muassa vapaus ja itsenäisyys, kannustaminen ja hyväksyntä. (Siitonen 1999: 162.) Ihmisen hyvinvointiin vaikuttaminen digitarinan avulla voi onnistua. Siitosen mukaan voimaantumisen osaprosessit tiedostamalla, tilanteen arvioimisella sekä voimaantumista edistävillä ratkaisuilla voidaan yrittää edistää ihmisen hyvinvoinnin rakentumista. Ihmisen omista lähtökohdista tapahtuva voimaantuminen vaikuttaa myönteisesti hänen hyvinvointiinsa. (Siitonen 1999: 14, 162.)

Viides premissi: Voimaantuneisuus ei ole pysyvä tila. Voimaantuneisuus ei ole pysyvä tila, jos voimaantumisen osaprosesseissa, eli konteksti- ja kykyuskomuksissa, päämäärien asettamisessa ja / tai emotionaalisissa kokemuksissa tapahtuu muutosta. (Siitonen 1999:164.) Ohjaajana on haastavaa yrittää säilyttää kaikki osaprosessit ennallaan jotta voimaantumista tapahtuisi. Ohjaajan tehtävänä on mahdollistaa voimaantumista vaikuttamalla osaprosesseihin. On myös tärkeää, että

päämäärien asettamisessa asiakas on pääroolissa, se auttaa motivaatiota. Tavoitteena on, että voimaantumista tapahtuu, mutta ohjaaja ei voi olla varma siitä.

Nämä premissit ohjasivat toimintaani digitarinan tekemisen aikana. Voimaantumista tapahtuu parhaiten, jos kaikki premissit täyttyvät. Ohjaaja vaikuttaa voimaantumiseen tiedostamalla osaprosessit ja niiden merkityksen. Pysin ohjaajana luomaan kannustavan ja hyväksytyin ilmapiirin. Myös tavoitteiden ja päämäärien asettaminen projektin alussa oli tärkeää.

5 KRIMINAALIHUOLTOLAITOS

5.1 Tietoa Kriminaalihuoltolaitoksesta ja yhdyskuntaseuraamuksista

Rikosseuraamusvirasto ja sen alaisuudessa toimivat Kriminaalihuoltolaitos ja Vankeinhoitolaitos yhdistyivät 1.1.2010 yhdeksi organisaatioksi, Rikosseuraamuslaitokseksi (Vankeinhoitolaitos ja Kriminaalihuoltolaitos historiaan 2009). Uudistuksella pyritään saamaan tuomitulle katkeamaton tuki niin vankeusaikana ja vapautteen siirryttäessä kuin myös yhdyskuntaseuraamuksia suoritettaessa. Uudistuksen myötä toimintaa yhtenäistetään ja tehostetaan. (Vankeinhoitolaitos ja Kriminaalihuoltolaitos historiaan 2009.)

Kun tein opinnäytetyötäni syksyllä 2009 kyseessä oli vielä Kriminaalihuoltolaitos, joten käytän sitä nimeä tässä raportissa, vaikka nimi on vaihtunut. Käytän myös termejä kriminaalihuoltotyö ja yhdyskuntaseuraamustyö, jotka tarkoittavat samaa asiaa, Kriminaalihuoltolaitoksessa toimeenpantavaa työtä.

Kriminaalihuoltolaitoksen tehtävänä on yhdyskuntaseuraamusten toimeenpano. Yhdyskuntaseuraamuksia ovat yhdyskuntapalvelu, ehdonalaisesti vapautuneiden valvonta, nuorisorangaistus sekä ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta. Yhdyskuntaseuraamukset suoritetaan vapaudessa. Kriminaalihuoltolaitos toimii Rikosseuraamusviraston alaisuudessa, joka puolestaan on Oikeusministeriön alainen virasto. Kriminaalihuoltolaitoksen toiminnan pohjana ovat laki 788/2005 ja asetus 84/2006 rangaistuksen täytäntöönpanon hallinnosta. (Kriminaalihuoltolaitos 2010.)

5.2 Ehdonalaisesti vapautuneiden valvonta

Sain opinnäytetyöprojektiin asiakkaakseni henkilön, joka on määrätty valvontaan ehdonalaisessa vapaudessa.

Ehdonalainen vapaus tarkoittaa ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitun vangin päästämistä suorittamaan rangaistuksen loppuosa vapaudessa. Ehdottomasta vankeusrangaistuksesta osa suoritetaan vankilassa ja osa vapaudessa joko valvonnassa tai ilman valvontaa. Ehdonlaiseen vapauteen pääsevä henkilö määrätään valvontaan, mikäli jäännösrangaistuksen pituus on yli vuoden, tai jos henkilö on ollut rikoksentekehetyksellä alle 21-vuotias, tai jos henkilö itse pyytää valvontaa. Valvonnan järjestämisestä ja toteuttamisesta vastaa Kriminaalihuoltolaitos. (Ehdonalainen vapaus 2010.)

Valvonta kestää koeajan, joka on enimmillään kolme vuotta. Valvontaa voidaan kuitenkin esittää lakkautettavaksi perustelluista syistä jo aiemmin. Valvonnan tavoitteena on ehkäistä uusintarikollisuutta lisäämällä valvottavan valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan. Jokaisen valvottavan kanssa tehdään yksilöllinen valvontasuunnitelma, johon kirjataan valvonnan tavoitteet sekä tarvittavat tukitoimet. Suunnitelman tavoitteena on sosiaalisen selviytymisen tukeminen. Suunnitelma sovitetaan yhteen vankilassa tehdyn rangaistusajan suunnitelman sekä yhteistyötahojen, esimerkiksi sosiaalitoimen laatiman suunnitelman kanssa. Suunnitelma on tarkoitettu tehdä hyvissä ajoin ennen vapautumista, jotta se voidaan ottaa käyttöön heti valvonnan alkaessa. (Ehdonalainen vapaus 2010.)

Valvonta sisältää valvojan ja valvottavan säännöllisiä tapaamisia. Tapaamisissa pohditaan rikolliseen käyttäytymiseen vaikuttaneita tekijöitä ja pyritään vaikuttamaan ehkäisevästi uusintarikollisuuteen. Valvottavaa ohjataan tarvittaessa eri viranomaisten luokse ja erilaisten tukitoimien piiriin. Tukitoimia ovat esimerkiksi sosiaali-, päihde- ja terveydenhuollon palvelut tai velkojen selvittely. Kriminaalihuoltolaitos tarjoaa oman organisaationsa sisällä erilaisia tukitoimia, joita voidaan sisällyttää valvontaan. (Valvonnan sisältö 2010.)

Asiakkaan saaminen digitarinaprojektiin ei ollut vaikeaa. Harjoitteluohjaajani olivat sitä mieltä, että voin käyttää digitarinaa ehdonalaisen vapauden valvonnan asiakkaan kanssa. Digitarinan tavoitteet liittyivät hyvin ehdonalaisen vapauden valvonnan tavoitteisiin, digitarinassa voi käsitellä samoja asioita mitä valvonnassakin. Joillekin asiakkaille konkreettinen tekeminen voi olla mielekkäämpää kuin pelkkä keskustelu valvojan kanssa. Tekemisen lomassa voi syntyä syvällisiäkin keskusteluja valvottavan kanssa. Kriminaalihuoltolaitoksen henkilökunta toi esille

kiinnostustaan siitä, miten digitarina voisi hyödyttää asiakasta ja miten voimaantumista voisi tapahtua.

6 DIGITARINAN TOTEUTUS

6.1 Ajankäyttö

Opinnäytetyön tekemisen aikana olin harjoittelussa Kriminaalihuoltolaitoksella. Opiskelijana minulla oli enemmän aikaa paneutua digitarinan tekemiseen, jos olisin ollut siellä työntekijänä. Tavoitteena olikin käyttää projektiin aikaa, koska kyseessä oli uuden menetelmän opettelu ja kokeileminen.

Tapasin asiakasta projektin aikana yhdeksän kertaa. Tapaamiset olivat kahden tunnin mittaisia. Se, kuinka paljon digitarinan tekemiseen meni aikaa, oli osittain yllätys, koska digitarina koulutuksessa teimme koko digitarinan kahdessa ja puolessa päivässä. Toisaalta kahdesta ja puolesta päivästä tulee 20 tunnin mittainen ajanjakso. Oman asiakkaan kanssa käytin tapaamisiin 16-17 tuntia. Lisäksi tein muun muassa editoinnin itsenäisesti. Digitarinan suunnitteluun ja ideointiin meni kaksi tapaamiskertaa, käsikirjoituksen tekemiseen kolme kertaa, kuvien hankkimiseen meni yksi tapaaminen sekä tekniseen toteutukseen kaksi kertaa. Lopuksi pidimme vielä arviointikerran, jolloin katsoimme valmiin tuotoksen ja arvioimme projektin onnistumista sekä voimaantumista.

6.2 Digitarina-työpaja

Medios järjestää digitarina-työpajoja kouluttajille hankkeen aikana. Työpajassa koulutetaan työntekijöitä sekä sosiaali- ja kulttuurialoille valmistuvia opiskelijoita, jotka oppivat digitarinan tekemisen ja voivat hyödyntää sitä omassa asiakastyössään. Koulutuksia suoraan asiakkaille ei järjestetä. (Medios 2010: Digitarina.)

Osallistuin Medioksen järjestämään työpajaan. Tarkoituksena oli tehdä oma digitarina koulutuksen aikana ja oppia digitarinan tekemisen tekninen puoli. Koulutukseen meni kaksi ja puoli päivää. Itsenäiseen työskentelyyn piti myös varata aikaa. Siihen kuului aiheen valinta ja suunnittelu, käsikirjoituksen tekeminen sekä kuvien hankkiminen.

6.3 Tutustuminen asiakkaaseen

Ensimmäisellä tapaamisella kerroin asiakkaalle digitarinasta ja kysyin hänen suostumustaan lähteä tällaiseen projektiin mukaan. Asiakas vaikutti alusta lähtien kiinnostuneelta. Hän toivoi apua aiheen valintaan. Kerroin hänelle, että voimme yhdessä miettiä ja työstää aihetta. Korostin, että digitarinasta on tarkoitus tulla asiakkaan oma tarina. Asiakasprosessi ja asiakkaan oman tarinan saaminen esille on tärkeää.

Keskustellessamme sain vaikutelman, että asiakas on käsitellyt elämäänsä paljon viime aikoina ja työstänyt monia asioita. Aiheita digitarinaan oli runsaasti. Asiakas kertoi, miten vankilan jälkeen paluu normaaliin elämään on vaikeaa. Kaikki on uutta, elämän vauhti tuntuu liian kovalta ja tulee sopeutumisvaikeuksia. Asiakkaan mukaan vankilassa elämä pysähtyy. Muut ihmiset ympärillä, kuten oma perhe ja läheiset ihmiset jatkavat elämäänsä normaalisti. Asiakas koki, kuinka hänen roolinsa perheessä oli muuttunut vankilassa olon aikana. Ennen hän oli ollut perheen elättäjä ja vastuunkantaja, nyt vankilasta palannut, syvästi masentunut ja työkyvytön. Asiakas kertoi, että hänen itsensä ja elämäntilanteensa hyväksyminen on vaikeaa. Hänestä tuntui, että hänellä ei ole mahdollisuuksia eikä kykyä vanhaan elämäntapaan, vaan hän joutuu opettelemaan elämän kokonaan uudelleen. Hän korosti ehdonalaisen vapauden valvonnan tärkeyttä ja suhdetta omaan valvojaansa. Asiakas kertoi omista vahvuuksistaan ja positiivisista puolistaan elämässään. Hän sanoi myös, että jos hän voi kertoa oman tarinansa digitarinan avulla, siitä voi olla apua vapautuville vangeille.

Seuraavalla tapaamisella katsoimme yhdessä Medioksen internetsivuilta digitarinan esittelyvideon sekä yhden digitarinan. Videot havainnollistivat digitarinan ideaa. Tällä tavalla asiakas ymmärsi, mitä aiomme tehdä. Pohdimme, kuinka kolmeen minuuttiin saa mahtumaan paljon asiaa, vaikka se kuulostaa lyhyeltä ajalta. Asiakas halusi käsitellä digitarinassaan vankilan jälkeisen elämän aloittamista. Digitarinan nimeksi voisi laittaa ”paluu takaisin elämään”. Asiakkaalta tuli ideoita kuvitukseen, miten voisi havainnollistaa uutta elämää, kun kaikki on epävarmaa.

6.4 Miellekartan käyttö digitarinan suunnitteluvaiheessa

Käytin miellekarttaa apuna käsikirjoituksen suunnittelussa. Kirjasin fläppitaululle miellekartan muotoon asioita keskustelusta. Kirjasin sanoja, ajatuksia ja kielikuvia. Asiakas kertoi avoimesti ajatuksistaan. Myöhemmin miellekartta oli mukana muilla tapaamisilla ja koin, että se toimi hyvänä muistutuksena keskusteluistamme.

6.5 Käsikirjoituksen työstäminen

Asiakkaalla oli alusta lähtien melko selkeä kuva siitä, mitä hän haluaa tarinassaan tuoda esille. Asiakas kertoi, että tarinan alkuun voi laittaa ajatuksia ja mietteitä vapautteen pääsemisestä, pelosta ja epävarmuudesta, joita hän joutuu kohtaamaan. Hänen mukaansa vapautuessa joutuu miettimään sitä, palaako vanhaan, helppoon elämään, vai haluaako muuttaa elämäänsä. Uuden elämän tavoitteena on rikokseton elämä. Uuden elämän opettelu, paluu perheeseen ja yhteiskuntaan ei ole helppoa. Asiakkaan mukaan tarinassa pitää käsitellä joitakin vaikeita tai hankalia tilanteita, mutta olisi tärkeää tuoda esille myös positiivisia asioita. Esimerkiksi perheen tuen sekä Kriminaalihuollosta saadun avun asiakas oli kokenut tärkeäksi. Loppuvaiheessa tarinaa hän halusi luoda toivoa, että kaikki kääntyy vielä parhain päin.

Kirjoitimme tarinan puhtaaksi miellekartan perusteella. Asiakas ei halunnut kirjoittaa, joten kirjoitin hänen sanellessaan. Tekstiä tuli paljon enemmän, mitä digitarinaan mahtuu. Tiivistimme ja tulostin välillä senhetkisen version. Asiakas luki tarinan ääneen ja mittasimme, kauan lukemiseen meni aikaa. Ensimmäinen versio oli yli neljä minuuttia. Asiakas mietti ja ehdotteli aktiivisesti, miten tekstiä voisi tiivistää, mitä voisi ottaa pois. Itse ehdotin joitakin muutoksia. Mielestäni yhteistyö oli toimivaa. Tällaisissa tilanteissa vaarana on, että ohjaaja alkaa esittää liikaa mielipiteitään ja ehdotuksia. Ehdottelin varovaisesti, etten olisi vain liian ohjaileva. Ohjaaja voi tarjota ehdotuksiaan, mutta asiakas on kuitenkin pääroolissa. Täytyy hyväksyä se, että ohjaajan näkemykset vaikuttavat. Mietin, voiko ohjaaja esittää ehdotuksia tai kehottaa poistamaan tai muuttamaan jonkun kohdan. Pyrin siihen, että ehdottelin varovasti ja esitin mielipiteitäni. Usein huomasin, että kun ehdotin jotain, asiakas oli kuitenkin tyytyväisen oloinen ja saattoi sanoa, että ”juuri tuota ajattelin itsekini” tai ”hyvä idea”. Käsikirjoitus on liitteenä (LIITE 1).

6.6 Internet-versio

Keskustelin myös asiakkaan valvojan kanssa digitarinasta. Valvoja oli joskus mukana tapaamisissa, ja tiesi, missä vaiheessa olimme. Keskustelimme valvojan kanssa, että asiakas ottaa muutkin vangit huomioon tehdessään digitarinaa. Tämä tuntui olevan tärkeää asiakkaalle. Olin saanut vaikutelman asiakkaan puheista, että hän haluaa saada äänensä kuuluviin ja haluaa kertoa muillekin mielipiteitään vankilasta vapautumisesta. Asiakas oli sanonut, ettei hän halua digitarinaa internetiin, koska siinä on hänen äänensä. Mietimme, voisiko digitarinasta tehdä kaksi versiota. Asiakkaan oma versio, jossa hän itse lukee tarinan, esitetään päättöseminaarissa ja kriminaalihuoltolaitoksen henkilökunnalle, mutta lisäksi voisimme tehdä nettiversion, jossa lukijana on ulkopuolinen henkilö.

Keskustelin asiakkaan kanssa nettiversiosta. Nettiversio olisi julkinen, internetissä kaikkien saatavilla. Sitä voitaisiin käyttää Kriminaalihuollon asiakkaiden kanssa sekä vankilatyössä. Asiakas innostui ajatuksesta. Hänelle oli tärkeää, nettiversiossa olisi ulkopuolinen lukija, näin se olisi anonyymimpi. Asiakas koki tärkeäksi sen, että hän voi olla hyödyksi muille vangeille, ja juuri hän voi tuoda esille tärkeitä asioita digitarinan muodossa. Päätimme, että kaksi versiota, asiakkaan versio ja nettiversio, ovat lähes samanlaisia sisällöltään, mutta lukija vain on eri. Asiakas halusi pieniä sisällöllisiä muutoksia nettiversion käsikirjoitukseen (LIITE 2).

6.7 Digitarinan kuvitus

Asiakas toivoi, että kuvitamme digitarinan valokuvilla. Sovimme, että jos emme ehdi yhdessä ottaa kaikki kuvia, voin itsekin hankkia joitain kuvia asiakkaan toiveiden mukaisesti. Asiakkaan valvoja lähti mukaan kuvaamaan. Asiakas ei halunnut käyttää digikameraa, joten otin itse kuvat. Kuvasimme psykiatrian poliklinikan ovea sekä sosiaali- ja terveystaseman sisäänkäyntiä. Pohdimme yhdessä kuvauskohteita. Asiakas ilmaisi selkeästi, millaisia kuvia hän haluaa. Kävimme myös kuvaamassa Katajanokan vanhaa vankilaa, joka nyt toimii hotellina. Digitarinaa voi kuvittaa myös Internetistä saatavilla tekijänoikeusvapailta kuvilla (Hemmi ym. 2009:7). Näitä kuvia emme kuitenkaan käyttäneet, koska täysin tekijänoikeusvapaiden kuvien löytyminen osoittautui hankalaksi ja aikaa vieväksi tehtäväksi. Päätimme, että käytämme vain itse ottamiamme kuvia. Valitsimme lisäksi omista kuvistani digitarinaan sopivia kuvia.

6.8 Äänitys ja musiikin valitseminen

Äänitimme tarinan Zoom-merkkisellä äänityslaitteella. Aluksi testailimme laitetta ja äänitystasoa. Jouduimme lukemaan tarinan useaan kertaan ja viemään sen koneelle, kunnes saimme sopivan voimakkuuden ääneen.

Digitarinaa tehdessä täytyy ottaa huomioon tekijänoikeudet musiikin suhteen. Digitarina on kokonaan asiakkaan tekemä. Jos asiakas haluaa musiikkia tarinaan, sen voi tuottaa itse tai käyttää teosto- ja tekijänoikeusvapaata musiikkia. Medios-projektin digitarinoissa voi käyttää vapaasti ruotsalaisen Karl Malbertin säveltämää musiikkia tai muuta teosto- tai tekijänoikeusvapaata musiikkia, jos mainitsee säveltäjän nimen digitarinan lopputeksteissä. (Hemmi ym. Digitarinaopas 2009: 7.)

Valitsimme musiikin digitarinaan Karl Malbertin internetsivuilta. Kysyin asiakkaalta, millaista musiikkia hän haluaisi. Kuuntelimme joitakin näytteitä ja asiakas valitsi mieleisimmän. (Malbert 2010.)

6.9 Editointi ja tekninen toteutus

Päätimme otsikon ja suunnittelimme rakennetta. Asiakas halusi digitarinaan ensin otsikon ja vankilakuvia. Alkuun tuli myös teksti 4 v 4 kk, joka tarkoitti hänen vankilassaoloaikaansa. Valitsimme kuvia yhdessä. Kuvien valinta onnistui hyvin, koska asiakas ilmaisi selkeästi, mitä kuvia hän haluaa ja mitä ei. Asiakas sanoi, ettei hän halua editoida, eikä käyttää lainkaan tietokonetta. Päätimme, että suunnittelemme editoinnin mahdollisimman valmiiksi yhdessä. Editoin sen omalla ajallani suunnitelman mukaisesti ja tapaamisella katsomme tarinan yhdessä ja muokkaamme sitä tarpeen mukaan.

Digitarinoita voisi editoida loputtomasti. Voisi parantaa tehosteita, miettiä kuvia, siirtymiä ja kuvien merkityksiä. Lopputulosta voi hioa, muuttaa ja miettiä loputtomiin, jos haluaa. Jossain vaiheessa on päätettävä, että nyt tuotos on tarpeeksi hyvä, tosin aikataulukin vaikuttaa editoinnin viimeistelyyn.

6.10 Valmiin digitarinan katsominen yhdessä

Katsoimme ensimmäisen editointiversion yhdessä. Asiakas oli tyytyväinen senhetkiseen digitarinaan. Pohdimme vielä joitakin pieniä yksityiskohtia, joita voisi ehkä muuttaa. Lopputeksteihin laitettiin digitarinan tekijän nimi, musiikin säveltäjän nimi sekä tieto Medios-hankkeesta ja Medios-projektin rahoittajien logot. Nimimerkin käyttäminen oli myös yksi mahdollisuus, mutta asiakas halusi käyttää omaa etunimeään lopputeksteissä. Lisäsin asiakkaan toiveen mukaisesti oman nimeni lopputeksteihin editointi-kohtaan.

Näytin digitarinaa joillekin Kriminaalihuoltolaitoksen työntekijöille sekä Medioksen projektipäällikölle Saija Heinoselle. He olivat sitä mieltä, että joitakin kuvia voisi ehkä hidastaa, koska ne tulivat liian nopealla tahdilla näytölle. Sain myös joitakin muita muutosehdotuksia, jotka koskivat muun muassa digitarinan ymmärrettävyyttä ja selkeyttä. Keskustelin näistä asiakkaan kanssa. Hänelle muutokset sopivat, joten korjailin vielä joitakin kohtia. Katsoimme lopullisen version viimeisellä tapaamisella, asiakas oli siihen tyytyväinen.

6.11 Digitarinan tallentaminen

Valmis digitarina tallennettiin cd-levylle. Asiakas toivoi cd-levyjä kolme kappaletta, jotta hän voi antaa ne lapsilleen. Tallensin digitarinan dv-avi -tiedostona muistitikulle ja wmv-tiedostona cd-levylle. Wmv-tiedostot vievät vähemmän tilaa, joten ne mahtuvat paremmin cd-levylle. Dv-avi -tiedosto on tarkempi laadultaan ja soveltuu paremmin käytettäväksi silloin, jos digitarina heijastetaan videotykillä kankaalle. Tarkempaa tietoa digitarinan tallentamisesta löytyy digitarinaoppaasta, joka on Medioksen sivuilla. (Hemmi ym. 2009: 14.)

6.12 Digitarinan esittely Kriminaalihuoltolaitoksen henkilökunnalle ja henkilökunnan palaute

Esittelin digitarinan Kriminaalihuoltolaitoksen henkilökunnalle. Kerroin ensin digitarinasta menetelmänä sekä opinnäytetyöstäni ja sen tarkoituksesta, että halusin kokeilla digitarinaa välineenä kriminaalihuollon asiakastyössä. Kerroin asiakkaasta sekä hänen prosessistaan digitarinan tekemisessä ja asiakkaan antamasta palautteesta. Toin esille, että digitarina olisi hyvä ja mielenkiintoinen työväline asiakastyössä, mutta se vaatii tiettyjä resursseja, kuten työntekijän osaamista, teknisen puolen hallintaa sekä tarvittavia välineitä.

Näytin asiakkaan version digitarinan henkilökunnalle. Työntekijöiden mukaan digitarina voisi olla käyttökelpoinen väline kriminaalihuollon asiakastyössä. Tietysti työskentely vaatisi aikaa ja edellä mainittuja resursseja, mutta jos esimerkiksi valvonta kestää kolme vuotta, niin ehkä siinä ajassa digitarinan tekeminen olisi mahdollista. Eräs työntekijä antoi palautetta, että miellekartta voisi olla käytettävä väline siinä vaiheessa, kun asiakas on vapautumassa ehdonalaiseen vapauteen ja tulossa valvontaan Kriminaalihuoltolaitokseen. Kerroin, että asiakkaankin mielestä miellekartta oli tarpeellinen tehdä, koska siinä sai laajasti pohdittua ja käsiteltyä asioita eri näkökulmista. Itsekin olin kokenut tämän hyvänä välineenä.

Työntekijöiden mielestä digitarinaa voisi käyttää ryhmämuotoisesti, joko niin, että asiakkaat tekisivät yhteisen digitarinan, tai sitten niin, että jokainen tekisi omansa. Ryhmä työskentelisi yhdessä ja lopuksi katsottaisiin kaikkien työt. Joillekin asiakkaille jo ryhmään kuulumisen ja siinä työskenteleminen voisi olla voimauttavaa. Lisäksi valmiiden digitarinoiden katsominen yhdessä olisi tärkeä osa prosessia.

Työntekijät kyselivät, voisiko asiakkaan versiota näyttää joillekin asiakkaille tai yhteistyökumppaneille, joita olivat esimerkiksi sosiaalitoimet ja a-klinikat. Alue toimisto järjestää toisinaan avoimien ovien päiviä, jolloin esitellään yhteistyökumppaneille

Kriminaalihuoltolaitoksen toimintaa. Tällöin voisi näyttää digitarinaa ja sen avulla voisi esitellä toimintaa ja asiakaskuntaa. Haasteena on se, että kun digitarinassa on asiakkaan oma ääni ja oikea etunimi, niin anonyymiteettiä ei voida ehkä täysin varmistaa. Salassapidon vuoksi varmempaa on käyttää nettiversiota julkisissa esittelyissä. Työntekijöiden mukaan asiakkaan lukema digitarina on aidompi ja tästä syystä se olisi parempi versio esitettäväksi yhteistyökumppaneille.

Pohdimme työntekijöiden kanssa, että asiakkaan digitarinaa voisi näyttää joko asiakkaille tai yhteistyökumppaneille mikäli asiakkaalta kysytään lupa erikseen jokaista esityskertaa varten. Näin se voisi toimia ainakin niin kauan, kun kyseessä oleva henkilö on Kriminaalihuollon asiakkaana, mutta valvonnan loppuessa asiaa pitäisi miettiä uudelleen. Toisaalta, asiakas oli sanonut, että jos yksikin ihminen saa hänen tarinastaan jotain, ymmärtää jotain tai kenties jopa välttää paluun vankilaan, niin se on jo todella hieno asia. Asiakas oli tuonut esille haluaan vaikuttaa muihin vankeihin ja rikollisiin.

6.13 Sopimukset, luvat sekä kustannukset

Tutkimuslupa hankittiin heti projektin alussa. Lupaa täytyi hakea Rikosseuraamusvirastosta, jonne lähetettiin tutkimussuunnitelma sekä vapaamuotoinen tutkimuslupahakemus.

Digitarinan esittämiseen opinnäytetyöseminaarissa sekä Kriminaalihuoltolaitoksessa vaadittiin myös esityssopimus (LIITE 3), jonka asiakas ja ohjaaja allekirjoittavat. Asiakas halusi, että saan ohjaajana esittää hänen omaa digitarinaansa muissakin yhteyksissä, esimerkiksi tulevaisuudessa joillakin työpaikoilla, joten tämä asia lisättiin myös esittämissopimukseen. Digitarinan voi laittaa internetiin Medioksen sivuille sekä myös Ylen A-tubiin, jos asiakas täyttää lupalomakkeen (LIITE 4) ja allekirjoittaa suostumuksensa (Heinonen 2010). Täytimme tämän lupalomakkeen asiakkaan kanssa. Lupalomake koski nettiversiota, jossa lukija oli ulkopuolinen henkilö.

Cd-levyjen hankinta oli ainoa kustannus opinnäytetyössä. Cd-levyt kustansin itse. Medios-projektin rahoittajien nimet täytyy mainita kaikissa Mediokseen liittyvissä tuotoksissa, kuten digitarinoissa, digitarinoihin liittyvissä opinnäytetöissä sekä myös lehtijutuissa. Tämä huomioitiin opinnäytetyöprojektin aikana.

7 ARVIOINTIA

7.1 Dialogisen suhteen toteutuminen

Pohdin usein, kuinka paljon voin ohjaajana olla mukana digitarinan tekemisessä. Pohdin, voinko ehdottaa ja esittää mielipiteitä. Tehdessämme digitarinaa kokeilimme eri vaihtoehtoja. Ehdotin, tunnustelin ja kyselin, mitä mieltä asiakas on. Mietin projektin aikana, mikä on oma roolini digitarinan tekemisessä. Halusin, että tarinasta tulee asiakkaan tarina, ei pelkästään minun tai meidän, eli ohjaajan ja asiakkaan tarina. Mönkkösen mukaan on tärkeää, että ammattilainen pohtii omaa rooliaan ja merkitystään asiakassuhteessa. Ammatillisessa suhteessa valta-asema on aina jollakin lailla läsnä. Omaa rooliaan vaikuttajana ja sen merkitystä ei kannata väheksyä. Mönkkönen kirjoittaa, että monet ammattilaiset ovat alkaneet varoa tuomasta esiin omia näkemyksiään ja mielipiteitään, koska asiakaskeskeinen ideologia on lisääntynyt ja asiakkaan omia näkemyksiä arvostetaan niin paljon. On tärkeää puhua asiakaskeskeisyydestä ja asiakkaan mielipiteiden arvostamisesta, mutta muistaa myös ammattilaisen vastuu ja valta asiakassuhteessa. Mönkkösen mukaan asiakassuhteeseen sisältyy ammattilaisen oikeus ottaa kantaa toisen asioihin, siksi hyvä vuorovaikutus tarvitsee aikaa ja luottamusta (Mönkkönen 2007: 81, 80, 92).

Asiakastyössä pelkästään ammattilaisen taito toimia oikein ei riitä, vaan myös asiakas vaikuttaa vuorovaikutuksen onnistumiseen omalta osaltaan (Mönkkönen 2007:81). Tämä saattaa helpottaa työntekijöitä, jotka kokevat hyvään vuorovaikutukseen pyrkimisen haasteelliseksi.

Asiakkaan ehdonalaisen vapauden valvoja, Kriminaalihuoltolaitoksen työntekijä, oli välillä mukana tapaamisissa. Koin, että asiakas oli alusta lähtien avoin keskustelemaan kanssani. Luulen, että avoimuuteen vaikutti paljonkin se, että asiakkaalla oli valmiiksi luottamuksellinen suhde omaan valvojaansa. Luulen myös, että valvojan läsnäolo tapaamisilla vauhditti minun ja asiakkaan suhteen etenemistä. Ehkä tilanne olisi ollut toinen, jos olisin yksin, ilman valvojan tukea, alkanut tehdä projektia asiakkaan kanssa. Tällöin luottamuksellisen suhteen luomiseen olisi saattanut mennä enemmän aikaa. Projektin aikana koin, että sain osani asiakkaan ja valvojan luottamuksellisesta suhteesta.

Mönkkösen mukaan luottamuksellisen suhteen luominen vaatii aikaa (Mönkkönen 2007: 84). Opinnäytetyöprojektissa halusin käyttää aikaa digitarinan tekemiseen sen vuoksi, että digitarinan tekeminen onnistuisi, mutta myös sen vuoksi, että vastavuoroisella ja dialogisella suhteella olisi aikaa kehittyä. Digitarinan tekemisen alkuvaiheessa pidin tärkeänä sitä, että asiakas saa kertoa muita kuulumisiaan, jos haluaa. Välillä kuulumisten kertomisiin meni paljonkin aikaa, jonka

olisimme voineet käyttää konkreettiseen digitarinan tekemiseen. Ajattelin, että kuulumisten kertominen ja tutustuminen asiakkaaseen auttaa luottamuksellisen suhteen syntymistä. Aikataulussa pysyminenkin oli tärkeää. Pohdin ajankäyttöä, toisaalta oli hyvä käyttää kuulumisiin ja tutustumiseen aikaa, mutta ohjaajan vastuulla on se, että digitarina saadaan ajoissa valmiiksi. Digitarinan tekemisprosessiin kuuluvat ideointi ja konkreettinen tekeminen, mutta myös valmiiksi saaminen ja valmiin tuotoksen katsominen projektin lopussa ovat tärkeitä elementtejä. Ammatillaisen vastuu ja projektissa läsnä oleminen on tärkeää, jotta voimaantumista tapahtuu. (Heinonen 2009.) Tavoitteellinen työskentely on tärkeää.

Digitarinan aiheen ideointiin ja kirjoittamiseen meni enemmän aikaa, kuin etukäteen ajattelin. Projektin pituus ja haastavuus on asiakkaastakin kiinni, mutta tulevaisuudessa, jos teen uusia digitarinoita asiakkaiden kanssa, voisin jotenkin yrittää vauhdittaa prosessia. Ehkä niin, että kiinnittäisin enemmän huomiota aikatauluun ja pitäisin siitä kiinni. Tässä projektissa mielestäni oli tärkeää, että saimme rauhassa tutustua ja keskustella. Samalla digitarina eteni, välillä hitaammin, välillä vauhdikkaammin. Voidaan myös ajatella, että tekeminen ja työstäminen ovat tärkeitä, eikä ole tarpeellista keskittyä pelkästään lopputulokseen (Heinonen 2009).

Joskus asiakas itse sanoi, että hän ei nyt kerro kuulumisiaan, koska meillä on paljon tekemistä. Vaikutti siltä, että asiakaskin oli motivoitunut ja sitoutunut saamaan digitarinan ajoissa valmiiksi. Tuntui, että asiakas otti omalta osaltaan myös vastuuta siitä, että saamme digitarinan valmiiksi. Sitoutuminen ja vastuunotto eivät ole itsestään selviä asioita kriminaalihuollon asiakkaiden kanssa. Ollessani harjoittelussa Kriminaalihuollossa huomasin ongelman oleva usein se, että valvottavat eivät sitoudu valvontaan eivätkä saavu valvontatapaamisiin. Oma asiakkaani oli mielestäni tässä suhteessa poikkeus. Oli hienoa huomata, että asiakas oli innoissaan projektista. Koin, että yhteistyö välillämme toimi hyvin.

Leena Mannström-Mäkelä ja Kirsi Saukkola pohtivat kirjassaan Voimaannuttavan ohjaamisen käsikirja (2008) ratkaisu- ja voimavarakeskeisiä työskentelymalleja ADHD-henkilöiden tukemisessa He kirjoittavat, että samoja malleja ja menetelmiä voidaan käyttää myös muiden asiakkaiden, kuten päihde- ja mielenterveyskuntoutujien ohjaamisessa. Kirjoittavat tuovat esille, että voimaannuttavan ohjaamisen käyttäminen asiakastyössä tukee myös työntekijän omaa jaksamista ja työntekijä saattaa yhtä lailla kokea voimaantuvansa onnistuneiden ohjaustapaamisten yhteydessä. (Mannström-Mäkelä – Saukkola 2008: 8.) Usein koin itse innostusta siitä, että asiakaskin tuntui olevan innoissaan ja tyytyväinen digitarinan etenemisestä. Tämä oli palkitsevaa. Välillä tuntui, että kyseessä oli yhteinen projekti, jonka kummatkin osapuolet, asiakas sekä

ohjaaja, haluavat saada kunnialla päätökseen. Haasteena on tietysti se, että ohjaaja ei ota prosessia liiaksi itselleen. Toisaalta ohjaajan rooli on myös tärkeä, koska ilman ohjaajan apua ei asiakas välttämättä osaa tehdä digitarinaa. Tärkeimmäksi asiaksi ohjaajan roolissa koin sen, että tehtävänäni on toimia mahdollistajana ja innostajana.

Mannström-Mäkelä ja Saukkola antavat myös hyviä vinkkejä tavoitteellisen ja voimaannuttavan vuorovaikutussuhteen rakentamiseen (Mannström-Mäkelä – Saukkola 2008: 56). Jos ohjaaja haluaa ehdottaa asiakkaalle jotain, hän voi kysyä lupaa asiakkaalta siihen. Näin asiakkaalle jää mahdollisuus valita, sopiiko ehdotus hänelle ja voiko sitä toteuttaa. Helposti työntekijät ehdottavat liikaa hyväksi kokemiaan keinoja, eivätkä nämä tunnu välttämättä asiakkaasta hyvältä. Kun asiakkaalta kysytään lupaa ehdottaa, hän voi joko kieltäytyä ehdotuksesta tai poimia ehdotuksesta hänelle sopivat vaihtoehdot. (Mannström-Mäkelä ym 2008: 57.) Tätä tapaa käytin asiakkaan kanssa. Ehdotin jotain asiakkaalle, mutta sanoin myös, että voit kieltäytyä tai sanoa itse paremman ehdotuksen. Sanoin asiakkaalle, että minulle voi sanoa ihan suoraan, jos joku ehdotus ei tunnukaan hyvältä. Jatkossa voisin enemmän käyttää tietoisesti tällaista menetelmää, että kysyn lupaa ehdottamiseen. Tämä aktivoi asiakasta ja antaa hänelle tilaa sekä tunteen itsemääräämisoikeudesta.

Mielestäni dialogisuus korostui kuvausmatkalla, kun ajelimme ympäriinsä etsimässä hyviä kuvauskohteita. Osuimme lähelle asiakkaan lapsuusmaisemia. Asiakas halusi näyttää meille vanhaa kotiseutuaan ja kertoa lapsuusmuistojaan. Asiakas myös ohjasi ja neuvoi, mihin suuntaan piti kääntyä. Tässä tilanteessa roolit vaihtuivat hetkeksi, asiakas oli pääroolissa, asiantuntija. Tilanne tuntui tasa-arvoiselta.

Yksi tapaamisistamme oli suunniteltua lyhyempi, emmekä saaneet mitään digitarinaan liittyvää aikaiseksi, koska asiakas halusi keskustella omassa elämässään sattuneista asioista. Digitarinaa tehdessä on tärkeää varautua siihen, ettei aikataulu mene suunnitelmien mukaan. Olisin voinut vain tiukasti pysyä asiassa, että olisimme saaneet jotain aikaiseksi, mutta ajattelin, että koko prosessin kannalta on tärkeää keskustella myös muista asioista tarvittaessa. Keskusteluhetket myös syventävät ja parantavat asiakkaan ja ohjaajan välistä suhdetta. Ohjaajalta vaaditaan tilannetajua ja sopeutumista muuttuneisiin tilanteisiin sekä arviointikykyä sen suhteen, mitä milloinkin on järkevää tehdä.

7.2 Voimaantumisen toteutuminen

Tarkastelen voimaantumista omien havaintojeni pohjalta sekä arvioin projektin onnistumista Siitosen voimaantumisteorian avulla. Tein asiakkaalle loppuhaastattelun, jossa kyselin hänen

kokemuksiaan digitarinan tekemisestä. Asiakas sai antaa palautetta sekä arvioida omaa voimaantumistaan projektin aikana adjektiivijanojen avulla (LIITE 5). Käytän loppuhaastattelun materiaalia apuna voimaantumisen arvioimisessa. Tarkastelen projektin onnistumista ja voimaantumista Siitosen premissien mukaisessa järjestyksessä.

7.2.1 Voimaantuminen henkilökohtaisena prosessina

Ensimmäinen premissi: Voimaantuminen on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi: voimaa ei voi antaa toiselle. Voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi. Sitä ei voi toinen ihminen tuottaa. (Siitonen 1999:161.) Tämä asia on tärkeää hyväksyä ohjaajan roolia pohtiessa. Ohjaaja voi vaikuttaa jossain määrin muihin osaprosesseihin, esimerkiksi kannustaa ja tukea asiakasta, mutta ohjaaja ei mielestäni voi ottaa täysin vastuuta siitä, että asiakas voimaantuu.

7.2.2 Voimaantuminen lähtee ihmisestä itsestään

Toinen premissi: Voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi, jota jäsentävät päämäärät, kykyuskomukset, kontekstiuskomukset, emootiot sekä näiden sisäiset suhteet (Siitonen 1999:162). Asiakas kuvaili digitarinaa peiliksi, josta hän voi tarkastella omaa itseään. Tämä voi lisätä asiakkaan itsetuntemusta.

Tarkoitus oli tehdä projekti yhdessä asiakkaan kanssa. Ajattelin, että asiakas saa ottaa kuvia, kirjoittaa käsikirjoituksen, lukea sen sekä editoida työn. Ohjaajana olisin ollut apuna ja tukena teknisessä vaiheessa. Halusin rohkaista asiakasta tekemään mahdollisimman paljon itse ja lisätä asiakkaan osallisuutta ja omatoimisuutta. Parhaassa tapauksessa asiakaskin oppisi menetelmän tekemisen ja voisi halutessaan tehdä digitarinoita myöhemmin. Tämä tavoite ei aivan toteutunut. Asiakas ei halunnut itse kirjoittaa, ottaa valokuvia eikä koskeakaan tietokoneeseen. Toisaalta täytyy ottaa huomioon asiakkaan kyvyt ja toiveet. Annoin asiakkaalle konkreettista apua ja tukea. Halusin antaa tilaa asiakkaalle, jotta asiakas kokisi, että digitarinan sisältö on hänen itsensä tuottamaa. Digitarina-menetelmän soveltaminen eri asiakkaille sopivaksi tulee todennäköisesti olemaan yleistä sosiaalialalla, esimerkiksi vanhusten, kehitysvammaisten tai mielenterveysasiakkaiden kanssa. Kaikilla ei ole kykyä eikä halua tehdä itse teknistä toteutusta. Mielestäni sen, että asiakas ei halua tai kykene tekemään tiettyjä teknisiä asioita itse, tarvitse haitata voimaantumisprosessia.

Ohjaajan tehtävä on huolehtia, että tavoitteet määritellään projektin alussa selkeästi. Ensimmäisillä tapaamisilla kerroin asiakkaalle mitä projektin aikana on tarkoitus tehdä. On tärkeää, että asiakas

kokee tekevänsä vapaaehtoisesti digitarinaa. Pidän tärkeänä sitä, että asiakas saa itse suunnitella digitarinan alusta loppuun. Välillä oli vaikeaa tasapainotella sen välillä, että mitä asioita ohjaajana voin edes ehdottaa, onko sallittua ehdottaa eri vaihtoehtoja, vai pitäisikö asiakkaan antaa ideoita kaikki itse. Opin tuntemaan asiakasta ja tiesin, että hän osaa ilmaista mielipiteensä selkeästi. Tämän huomattessani uskalsinkin ehdottaa asioita enemmän. Usein ehdotukset liittyivät esimerkiksi käsikirjoituksen lauserakenteisiin, sisällölliseen puoleen, tai kuvien aseteluun ja valintoihin.

7.2.3 Voimaantuminen vaikuttaa sitoutumiseen

Kolmas premissi: Voimaantuminen vaikuttaa katalyytin tavoin sitoutumisprosessiin: vahva katalyytti johtaa vahvaan sitoutumiseen ja heikko katalyytti johtaa heikkoon sitoutumiseen. Ihmisen sisäinen voimaantunne vaikuttaa sitoutumiseen. (Siitonen 1999: 162, 158.) Päätelin, että asiakkaalla oli alusta asti tarpeeksi motivaatiota lähteä tekemään digitarinaa. Jos tarkastellaan pelkästään tätä premissiä, niin voin päätellä, että asiakas oli voimaantunut, koska hän oli erittäin sitoutunut projektiin. Oli hienoa nähdä, kuinka motivoitunut ja innostunut asiakas oli digitarinasta. Sitoutumista puolsi myös se, että asiakas saapui lähes kaikille tapaamiskerroille. Asiakas koki, että tämä on tarpeeksi mielenkiintoinen projekti, jonka hän haluaa saada loppuun. Asiakas kertoi, että hän on kokenut ehdonalaisen vapautteen liitettävän valvonnan nimenomaan häntä tukevana asiana. Olisi ollut varmasti erilaista tehdä digitarinaa jonkun sellaisen asiakkaan kanssa, joka ei olisi pitänyt valvontaa hyödyllisenä eikä olisi käynyt kaikilla valvontakäynneillä. Tällöin olisin joutunut pohtimaan enemmän asiakkaan motivoimista ja sitouttamista digitarinan tekemiseen.

On varmasti tärkeää, että asiakas kokee voimaantuvansa digitarinatyöskentelyn aikana, kenties jo aika alkuvaiheessa, ja näin sitoutuu paremmin projektiin. Toisaalta voi ajatella, että ensin tehdään digitarina, ja sen jälkeen asiakas sitoutuu johonkin muuhun asiaan, esimerkiksi rangaistuksensa suorittamiseen paremmin. Voimaantuminen liittyy kuitenkin sitoutumiseen (Siitonen 1999:158).

7.2.4 Voimaantuminen on yhteydessä hyvinvointiin

Neljäs premissi: Voimaantuminen on yhteydessä ihmisen hyvinvointiin. Hyvinvointiin liittyvät olennaisesti voimaantumisen osaprosessit, kuten kyky- ja kontekstiuskomukset, muun muassa vapaus ja itsenäisyys, kannustaminen ja hyväksyntä. (Siitonen 1999:162.) Oma kokemukseni on, että innostus liittyy motivaatioon ja motivaatio taas edesauttaa voimaantumista. Havaitsin tavatessani asiakasta, että hän tuntui olevan usein innossaan digitarinan tekemisestä. Asiakkaan mielestä digitarina oli loistava projekti. Asiakkaan valvoja kertoi huomanneensa tämän projektin

aikana, että asiakas olisi ollut pirteämpi ja innokkaampi kuin aikaisemmin. Tämän huomasi itsekin. On tietysti vaikeaa arvioida, johtuiko asiakkaan piristyminen digitarinan tekemisestä vai muista asiakkaan elämässä olevista asioista.

7.2.5 Voimaantuneisuus ei ole pysyvää

Viides premissi: Voimaantuneisuus ei ole pysyvä tila. Voimaantuneisuus ei ole pysyvää, jos voimaantumisen osaprosesseissa, eli konteksti- ja kykyuskomuksissa, päämäärien asettamisessa ja / tai emotionaalisissa kokemuksissa tapahtuu muutosta. (Siitonen 1999:164.) Projektin jälkeistä voimaantumista ei oikeastaan voi arvioida, koska asiakassuhde on päättynyt.

7.3 Asiakkaan palaute

Pohdin, miten kannattaisi kysyä palautetta asiakkaalta. Haasteena oli saada voimauttavat elementit esiin palautteesta, vaikka asiakas ei täysin ymmärtäisikään, mitä voimaantuminen käsitteenä tarkoittaa. Medioksen projektipäällikkö Saija Heinonen antoi neuvoja palautteen kysymisestä. Hän ehdotti, että jos tarjoaisin asiakkaalle adjektiiveja, jotka voisivat kuvata voimaantumista ja asiakas sijoittaisiin rastin janalle siihen kohtaan, miltä hänestä tuntuu. Tein lomakkeen (LIITE 5), jossa oli adjektiiveja, muun muassa sitoutunut, kykeneväinen, ahdistunut, surullinen, vahva, myönteinen ja luottavainen. Lomake oli kaksiosainen. Asiakkaan tehtävänä oli muistella aikaa alkusyksystä, ennen digitarinaprojektin aloittamista. Tämän jälkeen asiakkaan tehtävänä oli rastittaa samat adjektiivit nykyhetken suhteen. Lisäksi tein vapaamuotoisia kysymyksiä, joilla pyrin saamaan voimaantumiseen liittyviä vastauksia.

Asiakas kertoi saaneensa projektista energiaa ja voimavaroja elämäänsä. Asiakas kertoi, että hän oli kokenut prosessin hyvin puhdistavana. Tätä kautta hän oli kokenut myös voimaantuvansa. Hän sai sanoa epäselvät ja hahmottomat ajatuksensa ääneen ja kertoa omaa tarinaansa useaan otteeseen. Hän sai miettiä, pohtia ja lopuksi koota ajatukset tiiviiksi paketti tarinan muotoon. Mielestäni oli tärkeää, että työstimme käsikirjoitusta niin kauan.

Asiakkaan valvoja, joka oli myös palautetapaamisessa mukana, pohti keskustelussa, että asiakkaan mieliala oli ollut korkeammalla syksyn aikana ja että asiakas oli ollut virkistyneemmän oloinen. Valvoja tunsikin asiakasta pidemmältä ajalta ja osasi arvioida eri tavalla hänen mielialaansa kuin olisin itse osannut. Myös asiakas oli sitä mieltä, että hän oli ollut virkistyneempi. Totesimme, että ehkä projekti oli toiminut jollain tapaa kuntouttavana osana ja toimintana asiakkaan masennuksen hoidossa. Aloittaessamme digitarinaprojektin asiakkaalla oli juuri päättynyt asiakassuhde

psykiatrian poliklinikkaan. Voisi ajatella, että digitarinaprojekti oli jonkinlainen hoidon tai kuntoutuksen jatkumo. Saattoi myös olla niin, että asiakkaan elämässä oli tapahtunut enemmän positiivisia asioita syksyn aikana ja tämän vuoksi asiakas oli kokenut olevansa pirteämpi ja ehkä myös toimintakykyisempi. Asiakkaan mielestä digitarinaprojekti oli varmasti vaikuttanut häneen myönteisesti. Asiakas koki, että hänellä olisi jotain annettavaa muille vangeille oman tarinansa kautta. Tämä vaikutti hänen mielialaansa myönteisesti.

Onnistuneen projektin yksi syy mielestäni oli se, että asiakkaakseni sattui henkilö, joka oli valmis työstämään elämäänsä liittyviä asioita. Etukäteen olin ajatellut, että olisi mielenkiintoista tehdä digitarinaa nuoren asiakkaan kanssa. Tämä oli ehkä parempikin vaihtoehto. Keski-ikäisellä asiakkaallani oli jo sen verran elämänkokemusta, että hänellä oli aivan erilaiset lähtökohdat lähteä työstämään tarinaa kuin nuorella asiakkaalla.

Asiakkaan palaute oli oikeastaan pelkästään myönteistä, mikä oli palkitsevaa kuulla. En tiedä, kyselinkö liian ohjailevasti, kun en saanut mitään negatiivista tai kehittävää palautetta. Toisaalta en voi olettaa, että asiakas, joka ensimmäisen kerran tekee digitarinaa, osaisi antaa rakentavaa tai kehittävää palautetta. Uskon, että asiakas olisi antanut negatiivista palautetta, jos siihen olisi ollut tarvetta. Asiakas oli sanonut mielipiteensä muutenkin melko vahvasti työskentelyn aikana.

Kerroin projektin loppuvaiheessa asiakkaalle, että tämän kerran jälkeen tapaamme enää yhden tai kaksi kertaa. Pohdin ääneen, otammeko editoinnin viimeistelyn ja palautteen samalla kerralla, vai pitäisikö meidän tavata vielä kaksi kertaa. Asiakas toivoi, että tapaamme vielä kahdesti. Hän sanoi, että tällaiset projektit ovat aina mukavia, mutta se huono puoli on niissä, että ne loppuvat aikanaan. Kerroin, että tosiaan olemme tehneet paljon yhdessä töitä, mutta nyt alkaa olla loppuvaihe meneillään. Keskustelimme projektin onnistumisesta. Asiakas toi esille tyytyväisyyttään projektiin. Kerroin myös omista tuntemuksista, olin tyytyväinen, että kaikki meni hyvin ja saimme projektin päätökseen.

Asiakas täytti palautelomakkeen. Kävimme adjektiivit läpi. Asiakas sai kertoa, mitä hän oli tarkoittanut laittaessaan rastin janalle tiettyyn kohtaan. Keskustelu lähti hyvin käyntiin, kun keskustelimme adjektiiveista. En käyttänyt itse lomaketta kovinkaan tarkasti arvioidessani asiakkaan voimaantumista, vaan koin, että adjektiivit ja lomake olivat enemmänkin keskustelun käynnistäjiä. Adjektiivijanojen avulla sain voimaantumiseen liittyviä asioita keskusteluun.

Digitarinaa voi myöhemmin käyttää Kriminaalihuoltolaitoksessa työvälineenä, mikäli siihen löytyy kiinnostusta. Digitarina-menetelmää voidaan käyttää myös ryhmien kanssa. Itse kokeilin sitä yhden henkilön kanssa. Projektista saadut kokemukset ovat yhden asiakkaan kokemuksina subjektiivisia, eikä niitä välttämättä voida yleistää.

Jos digitarinoita tehdään kriminaalihuollon asiakastyössä, työntekijällä ei todennäköisesti ole niin paljon aikaa käytettävissä yhden asiakkaan kanssa kuin minulla. Toisaalta digitarinan tekemistä voi soveltaa ja sitä voi muokata paremmin kriminaalihuoltotyöhön sopivaksi. Jos ajatellaan, että ehdonalaisessa vapaudessa suoritettava valvonta voi kestää muutamasta kuukaudesta kolmeen vuoteen, jolloin tapaamisia on 1-2 kertaa kuukaudessa, niin digitarinaa voisi soveltaa siten, että sen ehtisi tehdä valvonnan aikana. En osaa sanoa, kuinka paljon digitarinan tekemisprosessi kärsii, jos siihen käytetään aikaa kerran kuukaudessa kolmen vuoden ajan. Oma kokemukseni digitarinatyöpajasta ja tehdystä opinnäytetyöstä on se, että lyhyt ja tiivis työskentely olisi tarkoituksenmukaista. Tällöin asiat saadaan tehtyä valmiiksi ja motivaatio säilyy. Ajallisesti pitkä työskentely vaatii työntekijältä motivaatiota ja selkeää suunnitelmaa. Suunnittelua helpottaa se, että jakaa digitarinan tekemisen osiin, jotka ovat tarinan ideointi, käsikirjoitus, kuvien ja musiikin hankkiminen sekä editointi. Tekemiseen käytettävä aika riippuu myös asiakkaan taidoista ja motivaatiosta. Voihan olla, että joku asiakas haluaa hankkia kuvat omalla vapaa-ajallaan tai käyttää omia valmiita kuviaan, jolloin tämä säästää aikaa huomattavasti. Joku haluaa kirjoittaa tarinan itse omassa rauhassaan. Jos taas asiakas haluaa tehdä kaikki osa-alueet yhdessä työntekijän kanssa, niin siihen tietysti menee enemmän aikaa. Jos asiakas haluaa itse editoida, siihenkin menee aikaa, erityisesti silloin, jos editointi täytyy opettaa asiakkaalle.

Opinnäytetyöprojektistani ja digitarinan tekemisestä ilmestyy haastattelu keväällä 2010 Rikosseuraamusalan Kontra-julkaisuun. Tällä tavoin digitarina saa näkyvyyttä. Lehtijuttuun on tarkoitus laittaa Medioksen internetsivujen osoite, josta voi käydä katsomassa digitarinan nettiversiön. Lehtijutun kautta digitarina saa julkisuutta ja näin sitä ehkä tullaan näyttämään asiakastyössä Kriminaalihuoltolaitoksissa ja vankiloissa. Juttuun voi myös kirjoittaa, että tarinaa saa vapaasti näyttää vankeinhoito- ja kriminaalihuoltotyössä sekä henkilökunnalle että asiakkaille. Asiakas totesi, että hänelle on tärkeää, jos yksikin ihminen oppii hänen digitarinastaan jotain. Jos yksikin ihminen välttää vankilaan menon tai ymmärtää sen, että myös syyttömät, esimerkiksi vangin perhe ja läheiset kärsivät tuomiosta, niin se on asiakkaan mielestä tärkeä asia.

Digitarinan voi käydä katsomassa Medioksen Internet-sivuilla osoitteessa <http://medios.metropolia.fi> sekä Ylen A-tuubissa osoitteessa <http://atuubi.yle.fi/digitarinoita>.

Digitarinaa voi hyödyntää sosiaalialalla esimerkiksi asiakkaan voimaantumisen, itsetuntemuksen lisäämisessä sekä aktivoimisessa itse tekemiseen. Erityisesti kriminaalihuoltotyössä digitarinaa voisi soveltaa muun muassa rikoksen käsittelyssä, uusintarikollisuuteen vaikuttamisessa tai elämänhallinnan parantamisessa. Digitarina tarjoaa monia sovellusmahdollisuuksia ja uskon, että se voisi olla hyvä menetelmä kriminaalihuoltotyössä. Olen parhaillaan töissä Kriminaalihuoltolaitoksella, samassa aluetoimistossa, jossa olin harjoittelijana. Aion harkita digitarina-menetelmän käyttämistä asiakkaideni kanssa. Olisi mielenkiintoista tehdä uusia digitarinoita ja kokeilla mahdollisesti myös digitarinan soveltamista jollain lailla.

9 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Digitarinaan liittyvät tekijänoikeusasiat selvitettiin asiakkaalle heti projektin alussa. Eettisyyden vuoksi asiakkaan on tärkeä tietää, mitä ollaan tekemässä. Asiakkaan halukkuus lähteä projektiin mukaan selvitettiin alussa. Kerroin asiakkaalle, että teen digitarinaa Medios-projektiin sekä Metropolia Ammattikorkeakoululle. Medios-projektista ohjeistettiin, että asiakkaan kanssa pitää täyttää lupalomake, joka koskee julkista esittämistä (LIITE 4). Mediokselle tehdyt digitarinat on mahdollista laittaa Medioksen omille sivuille, Ylen A-tuubiin sekä myös YouTubeen. Valmis digitarina jää asiakkaalle sekä ohjaajalle. Lopullista tuotosta, CD-levyllä olevaa digitarinaa, ei liitetä valmiiseen opinnäytetyöhön, näin vältetään tekijänoikeusasioihin liittyviltä ongelmilta, esimerkiksi kopioinnilta. Projektin jälkeen asiakkaan tunnistamiseen liittyvä materiaali poistetaan tietokoneelta ja hävitetään asianmukaisesti.

Digitarinaa tehtäessä otettiin huomioon, että asiakas ei tule tunnistetuksi missään vaiheessa. Mihinkään asiakirjoihin tai materiaaliin ei tullut tunnistettavia asioita, kuten esimerkiksi asiakkaan nimeä. Asiakkaan allekirjoitus tarvittiin lupalappuun sekä opinnäytetyön esittämissopimukseen, mutta nimenselvennystä ei tarvittu. Asiakkaan versiossa on tietysti hänen äänensä, mutta nettiversiossa on ulkopuolinen lukija anonymiteetin vuoksi. Opinnäytetyöraportissa ei ole asiakkaasta tunnistettavia tietoja.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tarkka, joskus lähes seikkaperäinen raportointi on tärkeää, jotta voidaan puhua luotettavuudesta. Opinnäytetyöpäiväkirjaan tulisi kirjoittaa kaikki aiheeseen liittyvät ideoinnit ja pohdinnat (Vilka – Airaksinen 2003: 20). Hyvä ja järjestelmällinen opinnäytetyöpäiväkirja auttaa opinnäytetyöprosessissa. Vilkan ja Airaksisen mukaan päiväkirjaa

kirjoittaneiden opiskelijoiden ajatukset ovat prosessoituneet pidempään ja opinnäytetyöraportti on selkeämpi ja johdonmukaisempi kuin niiden, jotka eivät päiväkirjaa kirjoittaneet. Opinnäytetyöpäiväkirjaan kannattaa kirjoittaa myös toimeksiantajan kanssa käydyt keskustelut sekä ohjauksen aikana ilmenneet keskeiset asiat (Vilkkä – Airaksinen 2003: 22.)

Olen pyrkinyt luotettavuuteen raportoimalla tarkasti havaintojani, tuntemuksiani ja tunnelmia opinnäytetyöpäiväkirjaan. Havainnoin asiakkaan käyttäytymistä, mielialaa ja puhetapaa. Kirjasin ylös asiakkaan kertomia asioita, mielipiteitä ja tuntemuksia. Raportoin tarkasti, mitä teimme tapaamiskertojen aikana. Kirjoitin päiväkirjaan keskustelut ohjaavien opettajien kanssa sekä asiakkaan valvojan kanssa. Käsittelin opinnäytetyöpäiväkirjassa myös seminaareissa käsiteltyjä asioita. Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei ole konkreettisia tuloksia, joiden luotettavuutta voisi pohtia. Luotettavuus on enemmänkin kiinni raportoinnista ja sen tarkkuudesta sekä kriittisyydestä.

10 POHDINTA

Koin opinnäytetyöprojektin valtavan antoisaksi ja opettavaiseksi. Opettelin itse uutta menetelmää ja sovelsin sitä heti asiakkaan kanssa. Välillä tuntui, että edessä on hyppy tuntemattomaan. Minulla ei ollut aikaisempaa kokemusta tämäntyyppisestä ohjauksesta eikä edes kovinkaan paljon tietoa kriminaalihuoltotyön luonteesta ja asiakaskunnasta. Tehtävä tuntui haasteelliselta, mutta samalla palkitsevalta. Nyt kun projekti on ohi ja digitarina on saatu valmiiksi, on itselläni kaikin puolin onnistunut olo. Erityisen tyytyväinen olen siihen, että olen oppinut uuden välineen, jota voin käyttää tulevaisuuden asiakastyössä. Olen iloinen myös siitä, että suhde asiakkaaseen oli niin hyvä ja avoin, antoisa itsellenikin. Olisin voinut saada asiakkaakseni paljon haasteellisemmankin henkilön. Projekti onnistui yli odotusten, pysyimme aikataulussa ja saimme digitarinan valmiiksi. Suurempia haasteita tai ongelmia ei ilmennyt. Asiakas oli tyytyväinen digitarinaan ja projektiin.

Opinnäytetyön toteuttaminen toiminnallisena projektina oli mielekästä ja kiinnostavaa. Oli palkitsevaa toteuttaa onnistuneesti näin iso projekti. Opinnäytetyö on suhteellisen suuri työ, sellaista ei tehdä aiemmin opintojen aikana. Koin mielekkääksi sen, että tein opinnäytetyötä yksin. Sain vapaasti organisoida ja suunnitella toimintaa. Toisaalta vastuu projektin toteutumisesta ja työskentely olivat omilla harteillani, enkä voinut jakaa työmäärää kenenkään muun kanssa.

Digitarina-menetelmä otettiin hyvin vastaan. Kriminaalihuoltolaitoksen työntekijät olivat kiinnostuneita digitarinasta jo sen tekemisen aikana. Jotkut työntekijät ilmaisivat myös

halukkuutensa osallistua digitarina-työpajaan. Digitarina on hyvä itseilmaisun muoto. Lehtijuttu digitarinasta rikosseuraamusalan Kontra-lehteen antaa julkisuutta digitarina-menetelmälle ja toivon, että digitarina herättäisi kiinnostusta myös muissa aluetoimistoissa sekä vankiloissa. Uskon, että eri työskentelymalleille on kysyntää rikosseuraamusalalla. Tietotekniikan yleistyminen mahdollistaa myös tietoteknisten välineiden käyttämisen asiakastyössä. Digitaalisen tarinankerronnan menetelmiä voi kehittää ja soveltaa eri asiakastyöhön sopiviksi. Toivon, että digitarina-menetelmä yleistyy rikosseuraamusalalla, sitä voi käyttää sosiaalipedagogisin tavoittein voimaantumisen välineenä.

LÄHTEET

Ehdonalainen vapaus 2010. Rikosseuraamuslaitos. Verkkodokumentti.
<<http://www.rikosseuraamus.fi/15138.htm>> . Luettu 19.3.2010.

Hemmi, Henriikka – Kaheinen, Jyrki – Lampi, Johanna – Shilongo, Pauliina Heinonen Saija 2009: Digitarinaopas. Medios. Verkkodokumentti.
<http://medios.metropolia.fi/download/attachments/8561316/digitarinaopas_2009.pdf?version=4>. Luettu 29.3.2010.

Heinonen, Saija 2010: Digitarina. Medios. Verkkodokumentti. <<http://medios.metropolia.fi/>>. Luettu 29.3.2010.

Heinonen, Saija 2009: Digitarina-menetelmän soveltaminen. Medios. Verkkodokumentti.
<<http://medios.metropolia.fi/pages/viewpage.action?pageId=10558548>>. Luettu 29.3.2010.

Heinonen, Saija 2010: Medios lopputeksti. Tiedottaminen. Medios. Verkkodokumentti
<<http://medios.metropolia.fi/display/medios/Medios-lopputeksti>>. Luettu 29.3.2010.

Kriminaalihuolto 2010. Rikosseuraamuslaitos. Verkkodokumentti.
<<http://www.rikosseuraamus.fi/14992.htm>>. Luettu 20.1.2010.

Malbert, Karl 2010: Musik. Multimediabyrån – Skolverket. Verkkodokumentti. <<http://www.multimedia.skolverket.se/Arkiv/Musik/>>. Luettu 29.3.2010.

Mannström-Mäkelä, Leena – Saukkola, Kirsi 2008: Voimaannuttavan ohjaamisen käsikirja. Yliopistopaino. Helsinki.

Mönkkönen, Kaarina 2007: Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita Prima Oy.

Siitonen, Juha 1999: Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulun yliopisto. Verkkodokumentti. <<http://herkules.oulu.fi/isbn951425340X/isbn951425340X.pdf>>. Luettu 29.3.2010.

Valvonnan sisältö. 2010. Rikosseuraamuslaitos. Verkkodokumentti. <<http://www.rikosseuraamus.fi/15207.htm>> Luettu 20.1.2010.

Vankeinhoitolaitos ja Kriminaalihuoltolaitos historiaan - Rikosseuraamuslaitos on rikosseuraamusalan uusi viranomainen. 2009. Rikosseuraamuslaitos. Verkkodokumentti. <<http://www.rikosseuraamus.fi/49249.htm>>. Luettu 25.1.2010.

Vilka, Hanna – Airaksinen, Tiina 2003: Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

PALUU ELÄMÄÄN

Miten palata takaisin elämään vankila-ajan jälkeen? Ajatukset ovat synkät, vaikka vapaus on koittanut. Tulevaisuus pelottaa. Miten vaikeaa on elämän uudelleen oppiminen? Miten selviän elämässäni eteenpäin? Mitkä ovat tulevaisuuden suunnitelmat? Onko elämässä selviytyminen heikoilla jäillä kävelyä? Mietin, milloin jää pettää altani. Vankila-aika on takana, uusi aika edessä. Haluanko mennä eteenpäin vai palata takaisin vanhaan? Mitä tämä tarkoittaa? Paluu vanhaan on helppo tie, koska sen jo osaa, mutta se on huono vaihtoehto. Se tarkoittaa paluuta vankilaan.. Uuden aloittaminen on parempi vaihtoehto, mutta myös vaikeampi. Miten selviän uuden elämän tuomista haasteista? Murtaako yhteiskunta tavoitteeni? Jaksanko edelleen katsoa valoisasti tulevaisuuteen? Hyvinkin helposti ihmisen valtaa uupuminen ja masennus, kun vaikeudet koittavat, varsinkin entisen vangin kohdalla. Siksi usein valitaan helppo tie, kun ei kestä uuden elämän tuomia vaikeuksia. Uusi tie vaatii selkärankaa ja tietysti omaa halua mennä eteenpäin. Hyväksyykö yhteiskunta? Pystynkö hyppäämään virkakoneiston rattaisiin, riittääkö kärsivällisyyttä etsiä itselleni yhteiskunnasta henkilö, joka voi auttaa ja johon voi luottaa. Tämä helpottaisi tilannettani huomattavasti. Semmoinen henkilö on oltava jossain. Sen löytäminen on itsestä kiinni. Avun voi saada yllättävältä taholta. Virkailijoiden apu voi myös olla valtava, jos on itse avoin asioille, eikä näe virkailijoita kielteisessä valossa. Olen kokenut tämän henkilökohtaisesti. Tukihenkilönäni on toiminut ehdonalaisvalvoja, jolta olen saanut suunnatonta apua omien asioiden hoitamisessa.

Pidän perheen tukea isona osana onnistumista, vaikka perheeseen palaaminen onkin haasteellista. Itse olen kärsinyt rangaistukseni, joka minulle kuuluukin, mutta syyttömät kärsijät, koko perheeni, ovat kärsineet kotona omassa elämässään samanlailla kuin minä, ehkä enemmänkin.

Uuden elämän tavoite on se, että saan elää rikoksetonta elämää perheeni kanssa. Tulevaisuuteni on silloin vakaalla pohjalla. Näin myös palkitsen perhettäni heidän kärsimyksensä hyvittämiseksi. Uskon siihen, että kaikki kääntyy parhain päin, ennemmin tai myöhemmin. Haluan kuitenkin elää parempaa elämää.

PALUU ELÄMÄÄN (nettiversio)

Miten palata takaisin elämään vankila-ajan jälkeen? Ajatukset ovat synkät, vaikka vapaus on koittanut. Tulevaisuus pelottaa. Miten vaikeaa on elämän uudelleen oppiminen? Miten selviän elämässäni eteenpäin? Mitkä ovat tulevaisuuden suunnitelmat? Onko elämässä selviytyminen heikoilla jäillä kävelyä? Mietin, milloin jää pettää altani. Vankila-aika on takana, uusi aika edessä. Haluanko mennä eteenpäin vai palata takaisin vanhaan? Mitä tämä tarkoittaa? Paluu vanhaan on helppo tie, koska sen jo osaa, mutta se on huono vaihtoehto. Se tarkoittaa paluuta vankilaan.. Uuden aloittaminen on parempi vaihtoehto, mutta myös vaikeampi. Miten selviän uuden elämän tuomista haasteista? Murtaako yhteiskunta tavoitteeni? Jaksanko edelleen katsoa valoisasti tulevaisuuteen? Hyvinkin helposti ihmisen valtaa uupuminen ja masennus, kun vaikeudet koittavat, varsinkin entisen vangin kohdalla. Siksi usein valitaan helppo tie, kun ei kestä uuden elämän tuomia vaikeuksia. Uusi tie vaatii selkärankaa ja tietysti omaa halua mennä eteenpäin. Toivoisin, että kaikki valitsisivat tämän uuden tien.

Hyväksyykö yhteiskunta? Pystynkö hyppäämään virkakoneiston rattaisiin, riittääkö kärsivällisyyttä etsiä itselleni yhteiskunnasta henkilö, joka voi auttaa ja johon voi luottaa. Tämä helpottaisi tilannettani huomattavasti. Semmoinen henkilö on oltava jossain. Sen löytäminen on itsestä kiinni. Avun voi saada yllättävältä taholta. Virkailijoiden apu voi myös olla valtava, jos on itse avoin asioille, eikä näe virkailijoita kielteisessä valossa. Olen kokenut tämän henkilökohtaisesti. Tukihenkilönäni on toiminut ehdonalaisvalvoja, jolta olen saanut suunnatonta apua omien asioiden hoitamisessa. Siksi haluankin kiittää häntä kaikesta avusta, jonka olen häneltä saanut.

Pidän perheen tukea isona osana onnistumista, vaikka perheeseen palaaminen onkin haasteellista. Itse olen kärsinyt rangaistukseni, joka minulle kuuluukin, mutta syyttömät kärsijät, koko perheeni, ovat kärsineet kotona omassa elämässään samanlailla kuin minä, ehkä enemmänkin.

Uuden elämän tavoite on se, että saan elää rikoksetonta elämää perheeni kanssa. Tulevaisuuteni on silloin vakaalla pohjalla. Näin myös palkitsen perhettäni heidän kärsimyksensä hyvittämiseksi. Uskon siihen, että kaikki kääntyy parhain päin, ennemmin tai myöhemmin. Haluan kuitenkin elää parempaa elämää.

Mieti, miten hyvin seuraavat sanat kuvaisivat tuntemuksia digitarinan tekemisen aikana ja nyt, sen tekemisen jälkeen. Sijoita rasti janalle mielestäsi oikeaan kohtaan.

INNOSTUNUT

ei lainkaan ----- hyvin paljon

SITOUTUNUT

ei lainkaan ----- hyvin paljon

VAHVA

ei lainkaan ----- hyvin paljon

KYKENEVÄINEN (usko omaan kykyihin)

ei lainkaan ----- hyvin paljon

MYÖNTEINEN

ei lainkaan ----- hyvin paljon

SURULLINEN

ei lainkaan ----- hyvin paljon

AHDISTUNUT

ei lainkaan ----- hyvin paljon

PIRTEÄ

ei lainkaan ----- hyvin paljon

LUOTTAVAINEN ITSEEN

ei lainkaan ----- hyvin paljon

YLEINEN HYVINVOINTI

ei lainkaan ----- hyvin paljon

TYTYTYVÄISYYS

ei lainkaan ----- hyvin paljon

MASENTUNUT

ei lainkaan ----- hyvin paljon

MOTIVOITUNUT

ei lainkaan ----- hyvin paljon

HALUKAS VAIKUTTAMAAN

ei lainkaan ----- hyvin paljon

ITSETUNTEMUS

ei lainkaan ----- hyvin paljon

Muistele nyt, miten seuraavat sanat kuvaisivat tuntemuksiasi parhaiten alkusyksystä, ennen digitarinan tekemistä? Sijoita rasti janalle mielestäsi oikeaan kohtaan

KIINNOSTUNUT DIGITARINASTA

ei lainkaan ----- hyvin paljon

INNOSTUNUT

ei lainkaan ----- hyvin paljon

SITOUTUNUT

ei lainkaan ----- hyvin paljon

VAHVA

ei lainkaan ----- hyvin paljon

KYKENEVÄINEN (usko omaan kykyihin)

ei lainkaan ----- hyvin paljon

MYÖNTEINEN

ei lainkaan ----- hyvin paljon

SURULLINEN

ei lainkaan ----- hyvin paljon

AHDISTUNUT

ei lainkaan ----- hyvin paljon

PIRTEÄ

ei lainkaan ----- hyvin paljon

LUOTTAVAINEN ITSEEN

ei lainkaan ----- hyvin paljon

YLEINEN HYVINVOINTI

ei lainkaan ----- hyvin paljon

TYTYTYVÄISYYS

ei lainkaan ----- hyvin paljon

MASENTUNUT

ei lainkaan ----- hyvin paljon

MOTIVOITUNUT

ei lainkaan ----- hyvin paljon

HALUKAS VAIKUTTAMAAN

ei lainkaan ----- hyvin paljon

ITSETUNTEMUS

ei lainkaan ----- hyvin paljon